

# Keskustelua – Diskussion

## Äärioikeiston rodullinen maantiede: ilmastoestäminen Suomessa ja Venäjällä

Väitöstilaisuuden *Lectio Praecursoria*, Maantiede, Oulun yliopisto 26.9.2025.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset, kuten yleistyvät maastopalot, kuivuus ja äärimmäiset helleaallot, vaikuttavat ihmisiin ja toisilajiisiin yli rajojen, muuttaen elinympäristöjä asuinkelvottomiksi ja pakottaen miljoonia jättämään kotinsa. Vaikka valtaviiran keskusteluilla on taipumusta korostaa ihmiskunnan kollektiivista vastuuta ilmastokriisistä, ihmismaantieteilijät ja muut yhteiskuntatieteilijät ovat pitkään muistuttaneet, että ilmastokriisi on perustavanlaatuisesti rodullinen ilmiö.

Ilmastokriisin vaikutukset kohdistuvat suhteettomasti rodullistettuihin ihmisiin ja paikkoihin; toisin sanoen niihin yhteisöihin, jotka ovat ilmastokriisiin vähiten vaikuttaneet. Fossiilisten polttoaineiden – ilmastokriisin tärkeimmän ajurin – historiaa värittää rodullinen väkivalta, kansanmurhat, sodat sekä luonnon ja työvoiman riisto. Rodullinen kapitalismi on riippuvainen energiapohjan laajentamisesta imperialismiin keinoin sekä halvan luonnon ja työvoiman saatavuudesta. Valkoiset (hallitsevat) luokat globaalissa pohjoisessa ovat olleet järjestelmän voittajia. Valkoiset etuoikeudet ovat valtiotieteilijä Cara Daggettin (2018) mukaan öljyn ja hiilen kylästämiä.

Ilmastokriisin rodulliset ulottuvuudet kuvaavat hyvin sitä tosiseikkaa, että rasismi ei ole vain niin kutsuttua identiteettipoliittikkaa tai populistisia vastakkainasetteluja meidän ja muiden välillä, vaan se on ideologioihin ja materiaalsiin intresseihin kytkeytyvä poliittisen kamppailun muoto. Kuten maantieteilijä Ruth Wilson Gilmore (2022) esittää, rasismia ei voida typistää pelkästään yksilön toimiin tai ennakoasenteisiin vaan sitä tulisi ymmärtää yhteiskunnallisena ja tilallisena prosessina, jossa sosiaaliset, poliittiset ja taloudelliset järjestelmät asettavat ihmisiä, paikkoja ja yhteisöjä toisia haavoittuvaisimmiksi harmille ja kuolemalle.

### Äärioikeiston rooli ilmastokriisin rodullisissa ja poliittisissa kamppailuissa

Syvenevä globaali ekologinen kriisi on synnyttänyt monenlaisia poliittisia kamppailuja, joiden keskiössä on risteävät intressit ilmastokriisin ratkaisuihin sekä oikeudenmukaisuuden määritelmistä. Esimerkiksi viime vuosikymmenenä kasvanut feminismi, anti-rasismi ja dekolonisaation periaatteisiin nojaava ilmasto-oikeudenmukaisuuden liike on peräänkuuluttanut vallan ja varallisuuden uudelleenjakoa ja valtiollisia toimia ilmastokriisin hillitsemiseksi. Monet näistä vaatimuksista ovat haastaneet teollisia intressejä sekä laajempia korkean energiankulutukseen ja ihmisten ja luonnon riistoon nojaavia yhteiskunnallisia olosuhteita ja maailmankäsityksiämme.

Ilmastopoliittisten kamppailujen areenalla ovat myös voimistuneet reaktionääriset ja autoritääriset poliittiset voimat, joiden politiikan keskiössä on energiaintensiivisten elämäntapojen ja valkoisten etuoikeuksien puolustaminen. Yksi esimerkki tällaisesta reaktionäärisestä voimasta on globaalisti voimistunut äärioikeisto, tutkimukseni kohde.

Käytän termiä *äärioikeisto* kattokäsitteenä, joka kattaa parlamentaarisia ja ulkoparlamentaarisia toimijoita. Äärioikeistoryhmät ovat päässeet parlamentteihin, ajaneet erilaisia nationalistisia ja autoritäärisiä uudistuksia ja osittain onnistuneet normalisoimaan erilaisia rasismien muotoja sekä muukalaisvihaa. Vaikka äärioikeistopuolueiden ja -ryhmien politiikka muodostuu aina suhteessa niiden paikallisiin ja historiallisiin konteksteihin, tutkimus painottaa etnonationalismin keskeisyyttä äärioikeiston ideologiassa. Etnonationalismi tarkoittaa poliittista pyrkimystä rakentaa etnisesti homogeenistä kansakuntaa, jota edustaa suvereeni ja alueellisesti rajattu valtio.

Vaikka äärioikeisto tunnetaan parhaiten maahanmuuttovastaisuudestaan, tuore äärioikeiston poliittista ekologiaa käsittelevä tutkimus osoittaa, että äärioikeistosta on tullut yksi äänekkäimpiä ilmastopoliittikkaa vastustavia ja hidastavia poliittisia toimijoita viime vuosikymmenen aikana. Äärioikeiston *ilmastoestäminen* viivästyttää ja hidastaa ilmastopoliittikkaa esimerkiksi kyseenalaistamalla ilmastotiedettä, vastustamalla hiilineutraalisuustavoitteita tai vähättelemällä ilmastotoimien tarvetta.

Aiempi äärioikeiston poliittista ekologiaa käsittelevä tutkimus on tehnyt merkittäviä avauksia äärioikeiston ja ilmastokriisin välisen suhteen ymmärtämiseksi. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta rasismien ja rodun teemoista on kuitenkin tullut niin kutsuttuja virtahepoja olohuoneessa. Vaikka äärioikeiston nationalismien ja maahanmuuttovastaisuuden rodullisuuteen saatetaan viitata sivulauseessa, rasismia, ja sen suhdetta ilmastokriisiin, rakenteellisenä kysymyksenä sivuutetaan lähes kokonaan. Sen sijaan äärioikeiston ilmasto- ja ympäristöpoliittikkaa on analysoitu nationalismien ja kansallidentiteettien teorioiden kautta. Tämä on johtanut esimerkiksi kyvyttömyyteen erottaa nationalismien ja rodullistamisen prosessit toisistaan sekä rodun heikkoon käsitteellistämiseen.

Väitöskirjani (Pietiläinen 2025) ottaa seuraavan askeleen äärioikeiston poliittista ekologiaa käsittelevässä tutkimuksessa tarkastelemalla, miten äärioikeisto uusintaa ja muokkaa ilmastokriisiä ylläpitäviä rodullisia ideologioita ja rakenteita. Väitöskirjassa tutkin rotua ja rodullistamista keskittymällä merkityksenantoihin, kuten sen erilaisiin määritelmiin. Kiinnitän huomiota visuaalisuuteen sekä metaforiin, stereotypioihin ja tulkintakehyksiin, joiden kautta rodullisia (ja spatiaalisia) eroja uudelleentuotetaan.

Rodun ideaan liitettyjä merkityksenantoja on tärkeää tutkia, koska vaikka rasismi on rakenteellista, rodullisten luokittelujen ja hierarkisointien taustalla olevat merkityksenannot ovat ajassa ja paikassa muuttuvia. Eri historialliset periodit liittyvät rodun ideaan myös uusia merkityksiä, uudelleenluoden ja -oikeuttaen rodullisia yhteiskunnallisia valtasuhteita. Lisäksi maantieteelliset rodun teoriat painottavat spatialisaation ja rodullistamisen nivoutuneisuutta. Tarkastelemalla rodullista erottelua ja sen spatiaalisia ulottuvuuksia väitöskirjani pyrkii ymmärtämään, miten globaalin ekologisen kriisin taustalla vaikuttavia rasistisia rakenteita oikeutetaan, uusinnetaan ja epäpolitisoidaan äärioikeiston politiikassa.

## Suomen ja Venäjän äärioikeistot ilmastopoliitiikan ja rodullistamisen näkökulmasta

Väitöskirjani tutkii kahta äärioikeistolaista ryhmää: Suomen perussuomalaisia ja Venäjän Izborskin klubia. Izborskin klubi on yksi Venäjän näkyvimmistä ja vaikutusvaltaisimmista kansallismielisistä liikkeistä ja toimii tiiviissä yhteydessä Kremliin. Perussuomalaiset puolestaan ovat Suomen suurin äärioikeistopuolue. Perussuomalaiset on ollut kolmen suurimman puolueen joukossa neljissä viimeisissä eduskuntavaaleissa ja vaikuttaneet merkittävästi rasismien valtavirtaistumiseen esimerkiksi normalisoimalla islamofobiaa.

Suomen ja Venäjän – kahden kontekstin, joissa on sekä eroja että yhtäläisyyksiä – tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten rotua tuotetaan sellaisissa poliittisissa konteksteissa, joissa rasismi on rakenteellista ja institutionalisoitua, mutta silti hyvin erilaista. Molempien maiden kansalliskuvasto nojaa valkoisuuteen. Rodullisen eriarvoisuuden intensiteetti ja skaala eroaa kuitenkin suuresti toisistaan. Vladimir Putinin politiikan seurauksena Venäjästä on kehittynyt täysin autoritaarinen ja osittain totalitaarinen valtio. Suomi taas on vauras pohjoismaiden hyvinvointivaltio, joka menestyy hyvin demokraatiavertailuissa. Siitä huolimatta EU-raportit ovat luokitelleet Suomen yhdeksi Euroopan rasistisimmista maista.

Suomen ja Venäjän arktinen sijainti tarjoaa erityisiä geofysikaalisia olosuhteita näiden kahden ryhmän ilmastopoliitiikan tutkimukselle. Arktinen alue on noussut keskeiseksi teemaksi ilmastopoliittisissa keskusteluissa, sillä ilmastomuutos lämmittää napaseutuja keskimääräisesti nopeammin kuin muita alueita. Vaikka monet vaikutuksista ovat tuntemattomia ja vaikeasti ennustettavia, ilmastomuutos vaikuttaa tuhoisasti ekosysteemeihin ja lukemattomiin yhteisöihin. Venäjän valtion ilmastoestävä politiikka keskittyy varmistamaan pääsyn arktisiin luonnonvaroihin ja laajentamaan maataloudellisesti hyödynnettävää maata. Tässä kontekstissa Izborskin klubi vaatii entistä aggressiivisempaa fossiilisten polttoaineiden hyödyntämistä.

Siinä missä Venäjällä ilmastoestäminen on osa virallista valtion politiikkaa, Suomen maabrändi on perinteisesti rakentunut poikkeuksellisen kunnianhimoisen ilmasto- ja ympäristöpoliitiikan varaan. Perussuomalaiset – sekä osana oppositiota että hallituskumppanina – ovat kuitenkin olleet avainroolissa haastaessaan ilmastopoliittista konsensusta.

## Ilmastodiskurssini analyysimenetelmät

Väitöskirjani nojaa laadullisiin tutkimusmenetelmiin: visuaaliseen analyysiin ja haastatteluihin. Raportoin tulokset kolmen tutkimusartikkelin sekä synopsiksen muodossa. Kukin artikkeli tuo yhteen erilaisia mutta toisiinsa kytkeytyviä keskustelua ja äärioikeistosta ja rodusta, kun taas väitöskirjan yhteenveto-osio, synopsis, syventää ymmärrystä rasismien maantieteistä äärioikeiston ilmastopolitiikan kontekstissa.

Ensimmäisessä osa-artikkelissani tarkastelen Izborskin klubin poliittisia ohjelmia visuaalisen analyysin avulla (Pietiläinen 2023). Artikkelitutkii rodullistettuja mielikuvia ja visualisointeja klubin fossiilisiin polttoaineisiin liittyvässä arktisessa geopolitiikassa sekä sitä, miten näillä mielikuvilla ja visualisoinneilla oikeutetaan venäläistä imperialismaa.

Artikkelissa käytin kaksivaiheista menetelmää. Ensimmäisessä osassa tutkin visuaalisen sisällönanalyysin keinoin 57 arktiseen geopolitiikkaan liittyvää kuvaa keskeisten teemojen tunnistamiseksi. Tämän jälkeen toteutin kolmen kuvan laadullisen ikonografisen analyysin sukupuolittuneiden ja rodullistettujen ulottuvuuksien tarkastelemiseksi.

Tulokset osoittavat, että romantisoiduilla ja hengellisillä mielikuvilla arktiset alueet (ja niiden hyödyntämättömät öljy- ja kaasuressurit) kehystetään venäläisen rodun ja sielun lähteeksi – paikaksi, jossa valkoinen ”arktinen sivilisaatio” (uudelleen) syntyy. Arktiset alueet esitetään valkoisen ja maskuliinisen resurssien hyödyntämisen, sankaruuden ja imperialisen geopolitiikan näyttämönä, kun taas fossiiliset polttoaineet kehystetään etnisesti määritellyn Venäjän ”kohtalona”.

Tässä kuvastossa sallittuja toimijapositioneja ovat valkoisuus ja maskuliinisuus: sankarina esiintyy valkoinen mies, kun taas naiset, alkuperäiskansat, ei-valkoiset venäläiset ja esimerkiksi öljynporauslaitosten työntekijät ovat passiivisessa asemassa. Artikkelit osoittaa, että valkoisuus voi olla yhtä paljon ruskeiden ja mustien ihmisten poissaoloa kuin läsnäoloa.

Toisessa ja kolmannessa osa-artikkelissa empiirisena fokuksena on perussuomalaisten politiikka. Artikkelien aineistoina toimii 24 perussuomalaisen kansanedustajan, kuntapolitiikon ja piiriaktiivin haastattelua, mitkä toteutin vuoden 2022 aikana.

Toisessa osa-artikkelissa tarkastelen rodullistamista ekologisten narratiivien yhteydessä (Pietiläinen 2024). Artikkelit analysoi, miten poliitikot perustelevat ja oikeuttavat maahanmuuttovastaisuutta vetoamalla luontoon ja luonnon suojeluun. Artikkelit osoittaa, että ihmisiä ja paikkoja rodullistetaan kolmen prosessin kautta: 1) hyödyntämällä

ympäristödeterministisiä käsityksiä rodun ja luonnon yhteydestä, 2) käyttämällä eläimellisiä ja ympäristökatastrofeihin viittaavia metaforia ja 3) mobilisoimalla narratiivisia etnisiä ympäristötietoisesta suomalaisesta.

Rodullisen rajaamisen perusteena oli deterministinen käsitys Suomesta luonnonläheisenä ja kulttuurisesti homogeenisena kansana, jonka erityinen luontosuhde asetti suomalaiset ylivertaisiksi ei-valkoiisiin maahanmuuttajiin nähden. Rodullistamisen kautta suomalaiset kehystettiin muun muassa ”sivistyneiksi” ja ”ympäristötietoisiksi” kun taas globaali etelä ja ruskeat ja mustat siirtolaiset ”sivistymättömiksi”, ”saastuttaviksi” ja ”holtittomasti lisääntyviksi”. Vaikka geneettisiä argumentteja esiintyi, rodullinen luokittelu tuotettiin erityisesti naturalististen ja determinististen argumenttien kautta.

Kolmas osa-artikkeli tarkastelee ilmastoestämisen rodullisuutta, pyrkien ymmärtämään miten äärioikeiston ilmastoestäminen vahvistaa ja muokkaa ilmastokolonialisuutta (Pietiläinen *ei pvm.*). Artikkelitunnistaa kolme kehystä, joiden kautta rodullistaminen ja ilmastoestäminen kietoutuvat yhteen: a) vastuun siirtäminen globaaliin etelään, b) ”hiili(maahan)muuton” vastustaminen sekä c) ”*Make Finland green again*” -ajattelu.

Tulokset osoittavat, että äärioikeisto vaikuttaa poliittiseen keskusteluun ilmastomuutoksesta mobilisoimalla vaihtoehtoisia kehyksiä ilmasto-oikeudenmukaisuudelle: rodullistamisen kautta äärioikeisto kieltää ilmastomuutoksen uhrin, siirtää vastuuta ja ehdottaa sen sijaan ”vähempiarvoisten” eliminointia ratkaisuna ilmastokriisiin. Erilaisten halventavien merkitystenantojen kautta tietyt paikat esitettiin alempiarvoisina ja ongelmallisina ja siten uhrattavissa olevina.

Artikkelissa esitän, että äärioikeiston rodullistettu ilmastoestäminen uusintaa ilmastokolonialisia suhteita ja voimistaa haavoittuvuuksia ilmastomuutoksen vaikutuksille muokkaamalla ja uudelleenkehystämällä rodullisen eron merkityksiä sekä ehdottamalla ihmisten ja paikkojen eliminointia ympäristöongelmien ratkaisuna.

## Äärioikeiston rasistinen ekologia

Aikaisempaa äärioikeiston poliittisen ekologian tutkimusta mukailleen väitöskirjani osoittaa miten äärioikeisto kieltää tai vähättelee globaalia ekologista kriisiä. Sen sijaan näiden ryhmien politiikka nojaa aggressiiviseen fossiilisten polttoaineiden puolustamiseen, ilmastoestämiseen sekä ympäristösääntelyn purkamisen tavoitteluun.

Väitöskirjani esittää, että äärioikeiston ilmastoestäminen nivoutuu sensaatiomaisen sekä hienova-

raisemman rasistisen ekologian muotoihin, toisin sanoen pyrkimykseen kehystää ympäristöongelmat rodullistettujen ihmisryhmien poliittiseksi vastuuksi mobilisoimalla erilaisia yleistäviä, halventavia ja ihmisvihamielisiä ajatuksia ja stereotypioita. Rasistisen ekologian kehityksissä Suomi ja suomalaiset ovat ympäristöllisten sekä geneettisten ominaisuuksiensa takia ylivertaisia, kun taas rodullistetut ”saastuttajat” ovat uhrattavissa johtuen heidän alemmuudestaan sekä syyllisyydestään ympäristöongelmiin. Ympäristödeterminismin ja väestöräjähdysten kaltaiset kehystykset selittävät ympäristöepäoikeudenmukaisuuksia rodullisilla eroilla, mikä myös häivyttää pois ilmastokriisin poliittis-taloudelliset juuret.

Väitöskirjani osallistuu tieteelliseen keskusteluun kolmella eri tavalla. Ensinnäkin se myötävaikuttaa teoreettisesti poikkitieteelliseen äärioikeiston poliittisen ekologian tutkimukseen ja maantieteelliseen rasismitutkimukseen osoittamalla, että aikana, jolloin äärioikeisto vahvistuu ja globaali ekologinen kriisi syvenee, rotuajattelu on yhä merkityksellistä – mutta tavoilla, jotka poikkeavat aiemmista. Väitöskirjani osoittaa, että äärioikeisto hyödyntää rasistisia ekologioita, kuten ympäristödeterminismia ja väestönkasvuun liittyvää retoriikkaa, ilmastoestävässä politiikassaan. Samalla se uusintaa rodun ideaan liitettyjä merkityksenantoja kehystämällä ilmastokriisin ja muiden ympäristöongelmien epätaiset vaikutukset rotuerojen ”luonnollisina” syinä.

Työni myötävaikuttaa alan keskusteluihin myös empiirisesti. Suomen ja Venäjän poliittisiin konteksteihin keskittyvä työni tarjoaa empiirisen kontribuution osoittamalla useita ideologisia yhtenäisyyksiä perussuomalaisten ja Izborskin klubin politiikassa. Teoreettisen ja empiirisen panoksensa ohella tutkimukseni laajentaa metodologisesti äärioikeiston ja ilmastokriisin risteystä koskevaa tutki-

musta menemällä tekstiaineiston analyysiä pidemmälle. Haastattelumenetelmä mahdollisti rasistisen ideologian ja ilmastoestämisen suhteen syvällisen tarkastelun uniikilla tavalla, sekä pohdintaa erilaisista eettisistä haasteista, joita tämän poliittisen liikkeen tutkimukseen liittyy.

SONJA PIETILÄINEN  
Oulun yliopisto & Helsingin yliopisto

## KIRJALLISUUS

- Daggett, C. (2018) Petro-masculinity: Fossil fuels and authoritarian desire. *Millennium: Journal of International Studies* 47(1) 25–44.  
<https://doi.org/10.1177/0305829818775817>
- Gilmore, R. W. (2022) *Abolition geography: Essays towards liberation*. Verso Books, London.
- Pietiläinen, S. (2023) The new Russian civilisation: Arctic fossil fuels, white masculinity and the neo-fascist visual politics of the Izborskii Club. Teoksessa Forchtner, B. (toim.) *Visualising far-right environments*, 125–145. Manchester University Press.
- Pietiläinen, S. (2024) ‘They will not survive here’: Bordering, racialisation, and nature in the politics of the Finnish populist radical right. *Journal of Language and Politics* 23(3) 369–390.  
<https://doi.org/10.1075/jlp.23085.pie>
- Pietiläinen, S. (2025) The racialised geographies of the far-right: Climate politics in Finland and Russia. *Nordia Geographical Publications* 54(6). <https://doi.org/10.30671/nordia.173286>
- Pietiläinen, S. (ei pvm.) Make Finland green again – Climate coloniality and the racialised climate obstructionist politics of the Finnish far-right. Julkaisematon käsikirjoitus.

## Indikaattorien varjo ja valo: monitieteinen avaus naapurustotason kestävyYTEEN

Globaalit indikaattorit ovat nousseet keskeisiksi välineiksi kansallisten ja paikallisten olosuhteiden sekä politiikan onnistumisten arvioinnissa. Ne vaikuttavat tutkitusti paitsi politiikan suuntaamiseen myös rahoitusmahdollisuuksiin ja esimerkiksi maiden ja kaupunkien kansainväliseen asemaan (Erkkilä 2020, 2023). Kaupunkien ja alueiden vertailut

ovat yleistyneet, ja erityisesti kilpailukykyä ja innovatiivisuutta mittaavat indeksit ovat saaneet jalansijaa politiikan kentällä. Nämä indikaattorit eivät kuitenkaan ole neutraaleja mittareita, kuten valtio-opin professori Tero Erkkilä (2020, 2023) on osoittanut, vaan ne sisältävät vahvoja poliittisia lähtöoletuksia ja narratiiveja, jotka ohjaavat päätöksentekoa yksi-